

روش مافنون تدریس

مؤلف: سید حسن موسوی (ندروند)

www.ketab.ir

سرشناسه	: موسوی ندروند، سیدحسن، ۱۳۴۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش‌ها و فنون تدریس/ سیدحسن موسوی (ندروند).
مشخصات نشر	: کرج: انتشارات ملرد، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۳ ص.
شابک	: ۱۰۰۰۰۰ ریال ۸۸-۰۸۶۴۴-۶۰۰-۹۷۸ :
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۱ - ۱۹۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: تدریس
موضوع	: Teaching
موضوع	: تدریس اثربخش
موضوع	: Effective teaching
موضوع	: آموزش و پرورش
موضوع	: Education
رده بندی کنگر	: LB۱۰۲۵/۳/م۷۸۴/۹۱۳/۶
رده بندی دیویی	: ۱۰۲/۳۷۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۶۰۱۲

نام انتشارات: ملرد

نام کتاب: روش‌ها و فنون تدریس

مؤلف: سید حسن موسوی (ندروند)

صفحه آرا: شکیبا اسدی

طراح جلد: شقایق بوند

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۴۴-۹۴-۱

چاپ: موسسه فرهنگی هنری روزنه روجیم ROZANET [ROJIM@GMAIL.COM

آدرس انتشارات: البرز، کرج، ۰۲۶۳۲۵۶۷۵۶۷۰۹۱۲۵۶۴۸۸۰۲

دفترپخش مرکزی: کرج چهارراه کارخانه قند، میدان شهید فهمیده

Nashr.melard@gmail.com

فهرست

صفحه	عنوان
۱۵	پیشگفتار
۱۹	بخش اول
۱۹	کلیات
۲۱	کلیات
۲۱	اصول و احکام متداول در تعلیم و تربیت
۲۱	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۱	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۲	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۲	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۳	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۳	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۳	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۴	آموزش و پرورش - تعلیم و تربیت
۲۴	تاریخچه تعلیم و تربیت
۲۵	ضرورت تعلیم و تربیت برای بقای فرد و جامعه
۲۶	تعلیم و تربیت در جوامع بدوی
۲۷	سنت آفریقایی در تعلیم و تربیت
۲۷	پیدایش مدارس
۲۸	رابطه ی یک جانبه ی استاد و شاگرد
۲۸	سنت آسیایی در تعلیم و تربیت
۲۹	سنت یونان و روم در تعلیم و تربیت
۳۰	مدارس مسیحی

۳۰.....	تعلیم و تربیت اسلامی.....
۳۱.....	ظهور عصر جدید.....
۳۱.....	انقلاب صنعتی.....
۳۲.....	در آستانه ی عصر حاضر (قرن بیستم).....
۳۲.....	اوضاع کنونی (۱۹۷۲).....
۳۳.....	تعریف تعلیم و تربیت (آموزش و پرورش).....
۳۵.....	اصول تعلیم و تربیت.....
۳۷.....	۱- اصل فعالیت.....
۳۸.....	۲- اصل کمال.....
۳۸.....	۳- اصل اکتانیت.....
۳۸.....	۴- اصل اکتانیت.....
۳۹.....	۵- اصل تنوع.....
۳۹.....	۶- اصل اجتماعی.....
۴۰.....	قوانین یادگیری.....
۴۰.....	۱- قانون آمادگی.....
۴۱.....	۲- قانون اثر.....
۴۱.....	۳- قانون تمرین.....
۴۲.....	۴- قانون تقدم.....
۴۲.....	۵- قانون شدت.....
۴۲.....	۶- قانون عدم کاربرد.....
۴۳.....	موانع یادگیری.....
۴۳.....	۱- کسل کنندگی.....
۴۳.....	۲- پیچیدگی.....
۴۳.....	۳- آزردهی.....
۴۳.....	۴- سایر موانع.....

۴۴.....	شرایط موثر در یادگیری.....
۴۴.....	۱- انگیزه ی یادگیری.....
۴۴.....	۲- آگاهی از ناکافی بودن دانش و مهارت کنونی.....
۴۴.....	۳- داشتن تصور روشن از دانش و مهارت هایی که باید کسب شوند.....
۴۵.....	۴- داشتن فرصت کافی برای تمرین.....
۴۵.....	۵- آگاهی از پیشرفت.....
۴۵.....	۶- داشتن وسایل و منابع مناسب برای یادگیری.....
۴۷.....	بخش دوم.....
۴۷.....	تدریس یادگیر.....
۴۹.....	تدریس و یادگیر.....
۵۰.....	تعریف یادگیری.....
۵۱.....	تعریف تدریس.....
۵۲.....	ارتباط بین یادگیری و تدریس.....
۵۳.....	مدل عمومی تدریس.....
۵۳.....	مراحل اصلی مدل عمومی تدریس.....
۵۳.....	مرحله اول: هدف های تدریس و هدف های رفتار.....
۵۴.....	مرحله دوم: رفتار ورودی (سنجش آموزش).....
۵۴.....	مرحله ی سوم: شیوه ی تدریس.....
۵۴.....	مرحله چهارم: ارزشیابی (سنجش عملکرد).....
۵۵.....	نظریه های یادگیری و کاربرد آنها در تدریس.....
۵۵.....	نظریه های نراندایک (کوشش و خطا).....
۵۶.....	نظریه گشتالت (بینش و بصیرت).....
۵۸.....	نظریه یادگیری اکتشافی:.....
۶۱.....	بخش سوم.....

۶۱.....	شناخت و تدوین هدف های آموزشی
۶۴.....	منابع تعیین هدف های آموزشی
۶۴.....	۱- نیازهای دانش آموزان و دانش پژوهان:
۶۵.....	۲- نیازهای جامعه
۶۵.....	۳- ساخت دان و دیدگاه های متخصصان
۶۵.....	طبقه بندی هدف های آموزشی:
۶۵.....	الف: حیطه شناختی
۶۶.....	سطوح یادگیری
۶۶.....	دانش
۶۶.....	فهم
۶۶.....	به کار بستن
۶۷.....	تجزیه و تحلیل
۶۷.....	ترکیب
۶۷.....	ارزشیابی
۶۷.....	ب: عاطفه شناختی
۶۷.....	دریافت کردن
۶۸.....	پاسخ دادن
۶۸.....	ارزش گذاری
۶۸.....	تبلور ارزش ها سازمان یافته در شخصیت
۶۸.....	ج: حیطه روانی - حرکتی
۶۸.....	مشاهده و تقلید
۶۹.....	اجرای عمل بدون کمک
۶۹.....	دقت در عمل
۶۹.....	هماهنگی حرکات
۶۹.....	عادی شدن عمل

۷۱.....	بخش چهارم
۷۱.....	طراحی آموزشی
۷۳.....	مراحل طراحی آموزشی:
۷۴.....	تعیین هدف کلی:
۷۴.....	تحلیل آموزشی:
۷۴.....	تبدیل هدف های جزئی به هدف های رفتاری:
۷۵.....	تعیین رفتار ورودی (ارزشیابی تشخیصی)
۷۵.....	انتخاب محتوا، روش ها و رسانه ها:
۷۵.....	الف) روشی های آموزشی
۷۶.....	ب) امکانات ابزاری
۷۶.....	طرح درس
۷۷.....	دلایلی که برای لزوم طرح درس می توان مطرح ساخت عبارتند از:
۷۸.....	طرح درس روزانه
۷۸.....	مراحل طرح درس روزانه
۷۹.....	تعیین مراحل تدریس:
۸۰.....	تعیین روش های تدریس:
۸۱.....	بخش پنجم
۸۱.....	روش های تدریس
۸۳.....	مهم ترین روش های تدریس
۸۳.....	الف) روش سخنرانی:
۸۵.....	روش های تدریس
۸۵.....	ب) روش بازگویی
۸۶.....	پ) روش پرسش و پاسخ
۸۷.....	ت) روش پروژه

۵- روش نمایشی	۸۸
۶- روش آزمایشی	۸۹
ج) روش گردش علمی	۸۹
بخش هشتم	۹۱
روش های جدید تدریس	۹۱
الف) روش دالتون	۹۴
فوائد روش دالتون	۹۶
ب) روش مونته سوری	۹۷
اصول روش مونته سوری	۹۷
فوائد روش مونته سوری	۹۸
پ) روش درولم	۹۹
اصول روش درولم	۹۹
ت) طرح کلر	۱۰۰
اساس کار در طرح کلر	۱۰۰
بخش هفتم	۱۰۴
الگوهای تدریس	۱۰۴
اهمیت الگوهای تدریس	۱۰۹
۱- الگوی پیش سازمان دهنده	۱۱۰
شرایط لازم به کارگیری الگوی پیش سازمان دهنده	۱۱۲
مراحل پنجگانه	۱۱۶
اصل مشکل	۱۱۶
۲- فرضیه سازی	۱۱۷
۳- فرضیه آزمایشی	۱۱۷
۴- فرضیه آزمایشی:	۱۱۷

- ۱۱۸..... ۵- نتیجه گیری:
- ۱۱۸..... ۶- تعمیم و کاربرد نتایج:
- ۱۱۸..... الگوهای جدید تدریس
- ۱۲۲..... بخش هشتم
- ۱۲۲..... مهارت های تدریس
- ۱۲۴..... مهارت های تدریس
- ۱۲۶..... مهارت های ضمن تدریس:
- ۱۲۶..... ۱- ایجاد ارتباط صحیح:
- ۱۲۶..... ۲- نقش صدا و بیان معلم:
- ۱۲۷..... ۳- ۱-۱- سازی آهنگی دانش آموزان:
- ۱۲۷..... ۴- مهارت پرسش:
- ۱۲۸..... ۵- مهارت های غیر گفتاری:
- ۱۲۸..... ۶- مهارت توضیح:
- ۱۲۸..... ۷- مهلت تشویق و تنبیه
- ۱۲۹..... انواع تشویق:
- ۱۲۹..... الف) گفتاری:
- ۱۲۹..... ب) غیرگفتاری:
- ۱۲۹..... پ) اصواتی:
- ۱۲۹..... ۱- دیدگاه انتقामी:
- ۱۳۰..... ۲- دیدگاه تادیبی:
- ۱۳۰..... ۳- دیدگاه پیشگیری:
- ۱۳۰..... ۴- دیدگاه ریشه یابی
- ۱۳۰..... مهارت ترغیب و تشویق دانش آموزان به مطالعه، تمرین و تکرار
- ۱۳۱..... مهم ترین هدف های مطالعه از نظر متخصصان

- ۹- مهارت جمع بندی ۱۳۱
- اساس جمع بندی بر دورکن استوار است: ۱۳۲
- بخش نهم ۱۳۴
- ارتباط و نقش آن در تدریس ۱۳۴
- انواع ارتباط ۱۳۸
- الف) ارتباط مستقیم ۱۳۸
- ب) ارتباط غیر مستقیم ۱۳۸
- پ) ارتباط جمعی ۱۳۸
- دل ارتباط لس ول ۱۳۹
- عناصر ارتباط ۱۴۰
- موانع ایجاد ارتباط بین معلم و دانش آموزان ۱۴۱
- هدف و روش ارتباط ۱۴۴
- بخش دهم ۱۴۹
- ویژگی های شایسته ی معلم ۱۴۹
- مهم ترین ملاک ها شایستگی معلم ۱۵۵
- ارزشیابی ۱۵۵
- بخش یازدهم ۱۵۶
- تفکر در کلاس درس ۱۵۶
- تفکر در کلاس درس ۱۵۸
- انواع تفکر ۱۶۱
- الف- تداعی آزاد ۱۶۲
- ب- خیال بافی ۱۶۲
- ب- تفکر عملی ۱۶۲

۱۶۳	ت - تفکر خلاق
۱۶۶	عوامل مؤثر در پرورش تفکر
۱۶۸	بخش دوازدهم
۱۶۸	ارزشیابی
۱۷۴	هدف های ارزشیابی
۱۷۵	روش های ارزشیابی
۱۷۶	آزمون های معلم ساخته
۱۷۷	نقش آزمون های معلم ساخته
۱۸۱	آزمون (انشای شریعی)
۱۸۵	گام های ط - درس
۱۸۵	گام اول: مشخصات کلی
۱۸۶	گام دوم: اهداف
۱۸۷	گام سوم: وسایل مورد نیاز
۱۸۷	گام چهارم: روش ارائه مطالب
۱۸۷	گام پنجم: قبل از شروع درس این گام را بر گیرند. فعالیت های زیر می باشد:
۱۸۸	گام ششم: ارزشیابی تشخیصی
۱۸۸	گام هفتم: آمادگی و ایجاد انگیزه در دانش آموزان
۱۸۹	گام هشتم: نحوه ی ارائه درس جدید
۱۸۹	گام نهم: ارزشیابی پایانی
۱۸۹	گام دهم: تعیین تکلیف
۱۹۱	منابع و مآخذ

مطالعات نشان می‌دهد که بشر همواره در طول تاریخ، پر کردن مغز و انباشتن حافظه دانش آموزان را از محفوظات و حقایق غیر قابل تردید و تغییر، از اصول اساسی آموزش به حساب می‌آورد. از این رو، مهم‌ترین ویژگی و امتیاز فراگیر بر یکدیگر داشتن قوه حافظه قوی و جذب سریع مطالب و حقایق به شمار می‌رفت. گرچه در حدود قرن نوزدهم اصالت این نظریه مورد تردید واقع گردید، مع‌هذا امروزه هم به طور کامل تسلط و یکه تازی خود را در محیط‌های آموزشی دست‌ننداده است.

به نوشته عزتی (۱۳۵۶)، ظهور روان‌شناسی، علم زیست‌شناسی، و رشد علوم پزشکی برای پیدایش روش‌های جدید آموزشی، کار انداختن هوش و خرد فراگیر و پرورش استعداد‌های مختلف او برای درک امور گوناگون زندگی تاکید دارند، کمک ارزنده‌ای بوده است، هم‌چنین نقش معلم به عنوان فردی که بیشتر حقایق را می‌داند و می‌تواند به سهولت آنها را از ذهن خود به حافظه دانش‌آموزان منتقل سازد، متزلزل شده و وی نقش فرد راهنمایی را پیدا کرد که قادر است به نحو مطلوبی هوش، خرد و استعداد فراگیر را در مسیر صحیح خود رهبری نماید.

اصل دیگری که در روش آموزش و پرورش جدید خودنمایی کرده و موجبات دگرگونی ماهیت آموزشی را فراهم ساخته، آموزش از راه انجام دادن و کسب تجربه می‌باشد. روسو فیلسوف بزرگ فرانسوی برای نخستین بار در کتاب مشهورش به نام امیل آموزش علمی را عنوان کرده و اعتقاد داشت که تعلیم و تربیت نه تنها باید با عمل و آزمایش توأم باشد بلکه خود دانش آموز بایستی آموزش‌هایی را که جنبه عملی دارند به علاوه، اصل مهم دیگری که در روش آموزش و

پرورش، جایگاهی ویژه یافته است و اصل حریت و آزادی فراگیر می باشد، بر اساس این اصل باید آزاد باشد تا آن چه را که مایل است و به کیفیتی که می طلبد، بیاموزد نه اینکه آن چه معلم می داند به او آموزش دهد. عاملی که به تقویت اصل آزادی منجر گردید همانا ترد عقیده قرون وسطایی مبنی بر گناه کاری و بد فطرتی فراگیر می باشد که در ابتدا به وسیله رسو پایه گذاری گردید. به عقیده وی، فراگیر دارای طبیعت و غریزه پاک و معصوم بوده و هدف آموزش بایستی رشد طبیعت، فراگیر از طریق تأمین آزادی های وی باشد.

امروزه به این نکته توجه خاصی ابراز می گردد که معلمی نوعی هنر محسوب می شود و معلم خوب و شایسته فردی است که علاوه بر داشتن علم و دانش کافی از رشته خود به رموز و ریزه کار های خاص این رشته دست آشنا بوده و بداند که چگونه تدریس کند، چه هدفی را در تدریس خود دنبال نماید و برای نیل به این هدف از چه وسایلی استفاده به عمل آورد.

عملاً معلم برجسته فردی است که با تأکید بر آموختن اصل و فنون خاص معلمی و اندوختن ذخیره های کافی علمی، به طور مستمر در کلاس های کار آموزی شرکت جست و خود را در جریان آخرین تحولات مربوط به تعلیم و تربیت قرار دهد. هم چنین ضمن آشنایی با روش های جدید و با توجه به محیط کار و شرایط خاص از انطباق روش های موجود، شیوه ای مناسب ابداع نماید تا بتواند اشکال های موجود در زمینه کار تدریس خود را بر طرف ساخته و طریق مختلف نیل به هدف های نهایی تعلیم و تربیت را برای دانش آموزان هموار سازد.

محتوای این کتاب بر اساس سر فصل های شورای انقلاب فرهنگی به نگارش در آمده مشتمل بر دوازده بخش می باشد. در بخش اول خواننده با کلیات آشنا می شود و در بخش دوم با تعاریف یادگیری و تدریس و ارتباط بین این دو مدل عمومی تدریس آشنا گشته و به دنبال آن از نظریه های یادگیری و کاربرد آنها در تدریس آگاه می شود.

در بخش سوم مباحثی چون منابع تعیین هدف های آموزشی، طبقه بندی آنها و سطح مختلف یادگیری در حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی مورد بحث واقع شده اند. خواننده ضمن مطالعه و آشنایی بیشتر با این مباحث قادر می گردد هدف های آموزشی یک درس را مشخص ساخته و فعالیت های آموزشی خویش را به نحوی سازماندهی نماید که به هدف های درس دست یابد.

طراحی آموزشی و مراحل آن و هم چنین تهیه طرح درس، محور اساسی مباحث های بخش چهارم را تشکیل می دهد. خواننده با مطالعه این فصل خواهد توانست یک جلسه درس را به طور حفظ طراحی کرده و سپس آن را به اجرا در آورد و بعد از خاتمه تدریس، بر مبنای تجزیه و تحلیل مشکلات، در طرح خویش اصلاحات ضروری را به عمل آورد.

روش های سنتی، جدید و تدریس در بخش های پنجم و ششم مورد بحث قرار گرفته اند. خواننده با توجه به محاسن و معایب هر روش تدریس و هم چنین اصول و موازین انتخاب روش تدریس، می تواند با ویژگی های دانش آموزان و ماهیت درس، مناسب ترین روش تدریس را برای فعال و پویا ساختن فعالیت های آموزشی خویش گزینش نماید.

الگو های تدریس، اهمیت آنها و نمونه هایی از الگو های تدریس اساس بخش هفتم را تشکیل می دهد. خواننده با توجه به هدف های آموزشی، محسوسات درس، ویژگی های دانش آموزان و امکانات و شرایط و منابع آموزشی و خصوصیات شخصیت معلم، می تواند از میان الگو های مختلف عنوان شده، الگوی مناسبی را انتخاب و در فعالیت های آموزشی خویش به کار گیرد تا به نتایج مطلوب دست یابد.

مهارت های تدریس در بخش هشتم مورد بحث واقع شده اند. خواننده با به کارگیری این مهارت ها در عرصه یاددهی-یادگیری نه تنها شرایط مناسبی را برای یادگیری دانش آموز

فراهم می سازد بلکه نیل به هدف های آموزشی را نیز تحصیل می سازد. ارتباط و نقش فزاینده آن در تدریس، اساس بحث در بخش نهم ما می باشد. از این رو، انواع ارتباط و مدل های ارتباطی در آن به میزان لزوم شرح داده شده اند. امروزه با گسترش ارتباطات به طور روز افزون، ایجاد ارتباط مناسب در کلاسی به منظور تدارک یک واحد درسی مفید و پربار، یک ضرورت به حساب می آید.

ویژگی های شایسته معلم و انواع تیپ های معلم، محور اساسی بحث در بخش دهم می باشد. خواننده با مطالعه این بخش در می یابد که یک معلم شایسته به روشی قادر می باشد. با پیش بینی و ایجاد تغییرات مطلوب در فعالیت های آموزشی خویش بیشترین تاثیر را بر شخصیت دانش آموزان داشته باشد.

تفکر در کلاس، در بخش نهم مورد بحث قرار گرفته است. خواننده با مطالعه این بخش در می یابد که با ترغیب دانش آموزان به تفکر و تشویق آنان به اندیشه کردن در حل مسائل، می توان به نحو شگرفی جذابیت و سلوینت کلاس درس را افزایش داد.

ارزشیابی، محور بحث بخش دوازدهم قرار دارد. خواننده با مطالعه این فصل ضمن آشنایی با انواع ارزشیابی و هدف ها و روش های آن، در می یابد که روش های یکی از فعالیت های بسیار ضروری و مستمر آموزشی بوده و از طریق آن است که معلم نتیجه می شود که تا چه اندازه در تحقق هدف های آموزشی موفق بوده است.